

10 Aralık İnsan Hakları Günü:
Baskılara Karşı İnsan Hakları Değerlerini
ve Demokrasiyi Savunuyoruz!

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin Kabul Edilişinin 75. Yılında Tüm İnsanların Onur ve Haklarda Eşit Olduğu Bilinciyle;

Ekonomik Kriz ve Yoksulluğa Karşı Ekonomik ve Sosyal Haklarımızı,

Savaşa Karşı Barış Hakkımızı,

Deprem, Salgın, vb. Olağanüstü Hallerde Toplumsal Dayanışmayı,

Baskılara Karşı İnsan Hakları Değerlerini ve Demokrasiyi Savunuyoruz!

Kabul edilişinin 75. Yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirge'si hala kutup yıldızı gibi insanlığın yolunu aydınlatmaya devam ediyor.

Bildirge'nin hazırlanması, Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde, 29 Nisan 1946 tarihinde, İnsan Hakları Komisyonu'nun kurulmasıyla başlamıştır. Komisyonca hazırlanan bir Giriş ve 30 maddeden oluşan İnsan hakları Evrensel Bildirgesi, 10 Aralık 1948 günü Fransa'nın başkenti Paris'te toplanan BM Genel Kurulu'nda kabul ve ilan edilmiştir. Türkiye, Evrensel Bildirge'yi 27 Mayıs 1949 tarihli Resmi Gazete'de yayınlamak üzere yürürlüğe koymuştur. Evrensel Bildirge 500'den fazla dile çevrilmiştir. Bu özelliği ile de en çok dile çevrilen insan hakları belgesi olma özelliğini taşır. BM Genel Kurulu, 4 Aralık 1950 tarihinde "10 Aralık" gününü, "Uluslararası İnsan Hakları Günü" olarak ilan etmiştir.

BM, İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı ağır insani yıkımın bir daha asla yaşanmaması için, barış, insan hakları ve demokrasi ideallerine dayalı uluslararası bir sistem oluşturma hedefiyle inşa edilmiştir. Bugün gelinen noktada maalesef bu ideallerin çok gerisinde kalmıştır. Evrensel Bildirge'de yer alan hak ve özgürlüklere dayalı uluslararası bir düzen hâlâ kurulamamıştır. BM, varoluş gerekçesiyle çelişir biçimde, hak ihlallerinin başlıca sebebi olan savaşları ve iç savaşları önlemede/sonlandırmada, mülteci krizlerine müdahalede, küresel çapta doğal ve kültürel mirasın korunmasında, yoksullukla ve adaletsizlikle mücadelede, başta kadınlara yönelik olmak üzere her türlü ayrımcılığı sonlandırmada yeterince etkin olamamaktadır. Maalesef güçlü devletlerin çıkar ilişkilerine dayalı oluşturdukları askeri ve ekonomik birliktelikler, savaş politikaları en son Gazze'de yaşanmakta olan derin insani krizde olduğu gibi halkları temel hak ve özgürlüklerini tümüyle kullanamaz hale getirmiştir. Özellikle devletlerin demokrasi ve hukuk taahhüdünden giderek uzaklaşmaları insanlığın en önemli kazanımlarından birisi olan insan haklarının, hem bir referans sistemi hem de bir denetim mekanizması olarak zayıflamasına yol açmıştır. Bu da küresel insan hakları rejiminin ağır bir kriz içine girmesi sonucunu doğurmuştur.

Yaşanan tüm olumsuzluklara karşın dünyanın her yerinde halklar özgürlük, adalet, eşitlik ve insan hakları talepleriyle itirazlarını yükseltmektedirler. Devletlerin ve hükümetlerin bu itirazlara yanıtı ise şiddetin her türünü sistematikleştirip yaygınlaştırma ve hayatın tek gerçeği olarak toplumlara dayatma şeklinde olmaktadır. Bugün tüm dünyada yaşanan ağır kriz karşısında insan haklarını savunmak ve kurucu rolünü yeniden etkin kılmak en asli görevimizdir.

Bu kriz hali Türkiye’de de tüm yoğunluğu ve ağırlığı ile yaşanmaktadır. Ülke, 2016 yılından bu yana önce doğrudan, 19 Temmuz 2018 tarihinden itibaren de resmen kaldırıldığı söylene de yapılan pek çok düzenleme ile kalıcılık/süreklilik kazandırılan bir OHAL rejimi ile yönetilmektedir. Bu durum/süreç, siyasal iktidarın gücünü sınırlandıran anayasacılık ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin terkedilmesine yol açmıştır. Böylelikle keyfîlik ve belirsizlik kamusal/siyasal alanın asli unsurları haline gelmiştir. Özellikle bir yönetim tekniği olarak başvurduğu belirsizlik yaratma gücü, siyasal iktidara erkini daha da merkezileştirip toplum üzerindeki baskı ve kontrolünü artırma olanağı sağlamaktadır.

Siyasal iktidarın ekonomiden toplum sağlığına kadar ülkenin tüm meselelerini güvenlik sorunu haline getiren, toplumu kutuplaştıran, ülke içinde ve dışında şiddeti esas alan, bilhassa da Kürt sorununun ve uluslararası sorunların çözümünde çatışma ve savaşı tek yöntem haline getiren politikaları sonucunda 2023 yılında da ülkede yüksek sayılarda yaşam hakkı ihlalleri yaşanmıştır. Çok faklı toplumsal kesimlerden insanlar ya doğrudan kolluk güçlerinin şiddeti ya da devletin, “önleme ve koruma” yükümlülüğünü yerine getirmemesi sonucu yapısal şiddetin ve/veya üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilen şiddetin sonucu yaşamlarını yitirmişlerdir.

6 Şubat 2023 tarihinde, Türkiye’nin de içinde yer aldığı coğrafyanın yakın tarihinde görülen en büyük doğal afetlerden biri yaşanmıştır. Resmi açıklamalara göre en az 50 bin 783 kişi yaşamını yitirmiştir. Türkiye, aktif fay hatlarının bulunduğu bir deprem ülkesidir. Bu gerçekliğe ve geçmişte yaşanan depremlerden çıkarılan acı derslere rağmen siyasal iktidarlar, sorumluluklarını yerine getirmemişler, bilimin gereklerine uygun deprem hazırlıkları yapmamışlar, etkin afet yönetim planları oluşturmamışlardır. Bu kabul edilemez eksikliği/ihmali devletlerin başta yaşam hakkı olmak üzere tüm hak ve özgürlükleri koruma ve geliştirme yükümlülüğü/sorumluluğu ile birlikte değerlendirdiğimizde depremin yol açtığı ölümler yaşam hakkı ihlalidir. Daha da ötesi yıkım ve tahribatın bu denli büyük bir boyuta ulaşmasında insan faktörünün doğrudan etkisi düşünüldüğünde yaşanan deprem bizzat ağır insan hakları ihlalidir.

Anayasa’nın ve Türkiye’nin de bir parçası olduğu evrensel hukukun mutlak olarak yasaklamasına ve insanlığa karşı bir suç olma vasfına rağmen işkence olgusu 2023 yılında da Türkiye’nin en başat insan hakları sorunu olmuştur. Resmi gözaltı merkezlerinin yanı sıra kolluk güçlerinin barışçıl toplanma ve gösterilere müdahalesi sırasında, sokak ve açık alanlarda ya da ev ve iş yeri gibi mekânlarda, yani resmi olmayan gözaltı yerlerinde ve gözaltı dışındaki ortamlarda yaşanan işkence ve diğer kötü muamele uygulamaları, yeni bir boyut ve yoğunluk kazanmıştır. 6 Şubat depremleri sonrasında bölgede OHAL ilan edilmesi ve gözaltı süresinin uzatılması işkence yaşağı ihlallerinde endişe verici bir artışa yol açmıştır. Özellikle son dönemde yetkililerin işkence yaşağına aykırı söylemleri, başvuru işkenceyi meşrulaştırmaya yönelik teşhir edici yöntemler dikkat çekicidir. Denilebilir ki siyasal iktidarın baskı ve kontrole dayalı yönetme tarzı sonucu günümüzde tüm ülke adeta işkence mekâm haline gelmiştir.

Yakın tarihimizin en utanç verici insan hakları ihlallerinden biri olan insanlığa karşı suç niteliğindeki zorla kaçırma/kaybetme vakalarının OHAL’in ilan edildiği 2016 yılından bu yana yeniden yaşanmaya başlaması son derece endişe vericidir.

Devletlerin insan haklarına yönelik saygısının dolayimsız göstergesi olan hapisaneler, bugün Türkiye’de siyasal iktidarın hukuku bir baskı ve sindirme aracı olarak kullanmasının sonucunda tıka basa dolu durumdadır. Yaşam hakkı ihlalinden işkenceye, sağlık hakkına erişime kadar ağır ve ciddi ihlallerinin yaşandığı yerlerdir. İmrâlı Hapishanesi başta olmak üzere tek kişi ya da küçük grup izolasyonu/tecrit uygulamaları çözülemeyen kronik bir soruna dönüşmüştür.

Siyasal iktidarın demokratik toplumun can damarlarından birini oluşturan düşünce ve ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamaları, özellikle de basın ve insan hakları savunucuları üzerindeki kaygı verici boyutta artan baskı ve kontrolü 2023 yılında da sürmüştür. Düşünce ve ifade özgürlüğünün kullanımı önünde engel oluşturan mevcut yasaların yanısıra kamuoyunda “Dezenformasyon Yasası” olarak bilinen, 18 Ekim 2022 tarih ve 31987 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Basın Kanunu’nda bazı değişiklikler yapan 7418 sayılı Kanun ile başta gazeteciler olmak üzere ifade özgürlüğünü kullanmak isteyen herkesin üzerindeki baskı ve kısıtlamalar daha da artmıştır.

2023, bir önceki yıl gibi toplantı ve gösteri yapma özgürlüğü açısından kısıtlama ve ihlallerin kural, özgürlüklerin kullanımının ise istisna olduğu bir yıl olmuştur. Yıl içinde her toplumsal kesimden kişi ve grup toplanma ve gösteri yapma özgürlüklerini mülki idare amirlerinin yasakları ve/veya kolluk güçlerinin fiili müdahaleleri sonucunda kullanamamışlardır. Hakikat ve adalet talebiyle Galatasaray Meydanı’na çıkmak isteyen Cumartesi Anneleri/İnsanları, Anayasa Mahkemesi’nin verdiği ihlal kararına karşın söz konusu yasak ve müdahaleler sonucu haftalarca işkence ve diğer kötü muameleye maruz kalarak gözaltına alınmışlardır. Benzer şekilde, Anayasa tarafından teminat altına alınmış olan toplanma ve gösteri yapma özgürlüklerini kullanmak isteyen kadınlar, LGBTİ+’lar, barış ve insan hakları savunucuları, öğrenciler, çevreciler, işçi ve emekçiler, muhalif siyasi partilerin üyeleri kolluk güçlerinin zalimane ve utanç verici şiddetine mazur kalmışlardır.

Örgütlenme özgürlüğü, demokrasilerin işlemesi için elzem olan temel insan haklarından biridir. Türkiye’de yurttaşlar, toplu olarak bir araya gelip eyleyemedikleri ve düşüncelerini açıklayamadıkları için örgütlenme özgürlüklerini de kullanamamakta, müşterek geleceklerini şekillendirmek üzere sivil ve kamusal alana örgütlü olarak katılamamaktadırlar. 2023 yılında insan hakları örgütlerinin, dernek, vakıf, emek ve meslek örgütleri ile siyasi partilerin çok sayıda üye ve yöneticisi gözaltına alınmış, tutuklanmış, haklarında açılan davalar ile üzerlerinde baskı oluşturulmaya çalışılmıştır. Geçen yıl TTB Merkez Konseyi Başkanı Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı’nın bir televizyon kanalında yaptığı açıklamalar sonrası başlayan sürecin Merkez Konsey üyelerinin mahkeme kararıyla görevden alınmasıyla sonuçlanması örgütlenme özgürlüğü bakımından endişe verici bir gelişmedir.

Kürt sorunu, Türkiye’nin demokratikleşmesinin önündeki en temel engellerden bir olarak varlığını korumaktadır. Sorunun barışçıl, demokratik ve adil çözümüne yönelik esas olarak iktidar tarafından içtenlikli, bütünlüklü adımların atılmaması, yanı sıra Ortadoğu’daki gelişmelerin de etkisi ile 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinin hemen ardından başlayan silahlı çatışma ortamı halen sürmekte ve başta yaşam hakkı olmak üzere ağır ve ciddi insan hakları ihlallerine yol açmaktadır. Hak savunucuları olarak bizler, Kürt sorununun her zaman demokratik, barışçıl ve adil çözümünü savunduk. Bunda ısrarlıyız. O nedenle, çatışmaların hemen şimdi durmasını istiyoruz. Çatışmasızlık ortamının tesisi ile birlikte çatışmasızlık halinin yaşanan olumsuzluklardan da hareketle tahkim edilmiş bir hale getirilerek güçlendirilmesi, izlenmesi ve toplumsal barışın sağlanabilmesi için tüm tarafların içtenlikli, etkin programlar geliştirmesi gerekmektedir.

İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme kararının kadınlar ve LGBTİ+’lar için ne anlama geldiği 2023 yılında yüzlerce kadının erkekler tarafından öldürülmesi, LGBTİ+’ların nefret saldırıları sonucu yaşamlarını yitirmesi, kadın ve LGBTİ+ hakları için yapılan barışçıl toplantı ve gösterilerin mülki idare amirleri tarafından yasaklanması ya da kolluk güçlerinin şiddet uygulayarak müdahale ve engellenmesi, yüzlerce kadın ve LGBTİ+’nın işkence ve diğer kötü muamele ile gözaltına alınması, yetkililerin desteklediği LGBTİ+ karşıtı nefret mitinglerinin yapılması ve her bakımdan derinleşen ayrımcılık ile anlamış olduk.

Artık Türkiye toplumunun bir parçası, asli unsuru haline gelen sığınmacı/mülteci/göçmenler, hala her türlü ayrımcılığa ve istismara, nefret söylemine ve ekonomik sömürüye yoğun bir şekilde maruz kalıyorlar. 2023'de de ırkçı ve nefret içerikli şiddet maruz kalan sığınmacı ve mülteciler yaşamlarını yitirdiler. İnsan kaçakçıları tarafından ölüme sürüklendiler. Ülkede yaşanmakta olan ağır krizin fiziksel, ruhsal, sosyal ve ekonomik tüm sonuçlarından en derin şekilde etkilenen sığınmacı ve mülteciler, ne yazık ki toplumumuz açısından görmezden gelinen, hatta gözden çıkarılan hayatlar oldular.

Türkiye uzunca bir süredir cumhuriyet tarihinin en ağır ekonomik krizini yaşıyor. Yıllardır uygulanan borçlanmaya dayalı neoliberal ekonomi politikalarının, savaş ve çatışma harcamalarının sebep olduğu ekonomik kriz ve derin yoksullaşma, yurttaşların hem biyolojik hem de sosyal yaşamlarını sürdürülebilmelerini tümüyle imkansız kılan ağır insan hakları ihlalidir. Hayat pahalılığı, işsizlik, yoksulluk, güvencesizleşme ve örgütsüzleşme en çok kadınları, çocukları, mülteci ve sığınmacıları vurmaktadır. Bu koşullarda işçi ve emekçilerin kazanılmış haklarına dokunulmamalı, enflasyon rakamları manipüle edilmemeli, kıdem tazminatı hakkına dokunulmamalı ve iş cinayetleri önlenmelidir. İşçi ve emekçilerin hak arama eylemleri yasaklanmamalı, sendikalaşma, grev ve toplu eylem hakkı güvenceye alınmalıdır

Son söz olarak; var oluş nedenleri hak ihlallerinin son bulduğu, adalet, barış ve demokrasinin tesis edildiği bir ülke ve dünyaya ulaşmak olan bizler, dün olduğu gibi bundan sonra da tüm zorluklara karşın ihlalleri belgeleyip, raporlayarak görünür kılmaya, böylelikle önlemeye, cezasızlıkla mücadele etmeye ve insan haklarının kurucu değerlerine kararlılıkla sahip çıkmaya devam edeceğiz.

İnsan Haklarıyla İnsandır...

Görüyoruz, Susmuyoruz, Mücadele Ediyoruz...

2023 Yılında Türkiye'de Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri'ne buradan erişebilirsiniz: [Verilerle 2023 Yılında Türkiye'de İnsan Hakları İhlalleri](#)

Türkiye İnsan Hakları Vakfı

İnsan Hakları Derneği